

Թիւնները պարզեւում, համանպէս պատմական պատճառներն անընդունելի կ'ընեն Վան եւ Ման — Միննի հաւասարութիւնը, ինչու որ, ինչպէս պիտի տեսնենք, Վան կը վերաբերէր Արարատայ, որուն քով գոյութիւն ունէր եւ Ման — Միննի: Ս. Գորց ասորի թարգմանութեան եւ Տարգմանի Միննին Հայաստան թարգմանելն ամենեւին պատմական վկայութիւն չէ, այլ լոկ փորձ մըն է Միննի մեկնելու. եւ այս փորձն այնչափ կ'ապացուցանէ, որչափ քննելի այն պատճառներն, որոնց վրայ կեցած է: Այս յիշեալ պէսպէս կէտերուն վրայ հայեացք մ'արձակելով՝ կը տեսնենք որ ասոնք ոչ թէ միայն հեռու են իրարու նպաստելէ եւ վերջնական արդիւնքի մ'առաջնորդելէ, այլ հակառակ են իրարու: Հայաստան ըսելով Միննի հասկըցողը չի կրնար այլ եւս Հայաստանն Արարատ անուանել. իսկ Արմէնի անուան կարծեցեալ կազմութեան հետեւելով՝ Նոյնը Արարատ եւ Միննի անուններէն յառաջ եկած կարծողը ստիպուած է Աջանազը անկէ գոյս վտարել. միայն թէ ասով ուրացած կ'ըլլայ այն սկզբունքը, որ իւր հիմն է: Ասոնց հետ Աջանազը միացընողը պէտք է որ վերջիշեալ կարծիքները մերժէ: Արարատը միեւնոյն ժամանակ թէ գաւառի եւ թէ երկրի անուն համարողը ստիպուած է սխալ հրատարակել ասորական ու ասորգուման թարգմանութիւնը:

(Շարունակելի)

ԴՐ. Ս. ՎԷՐԷՐ.

Պ Ա Տ Մ Ա Կ Ա Ն

ԳՐԱԳԻՒՆԵՐ

Չարմանալի է պատմութեան անիրաւութիւնն. — անբնական է իւր քմահաճութիւնը: — Անուններ կը թողու մարգկութեան՝ առանց գործիքի՝ — ու գործիքի, առանց անուան:

Աս ետքիներուն մէջ դասելու ենք, Գամելէր մըն ալ. որ աչքին առջեւն ունենալով իր ազգին ապագայ յառաջագիտութիւնն ու երջանկութիւնը՝ ահագին դրամաց գումար մը — ըլլող ունեցածը — թողուց ազգայնաց համակրութեան — անկարողներուն, որքեւարինելուն եւ որքեւրուն արցունքները սրբելու — եւ ազգին աղքատ աղջկանքը կարգելու համար: Ոչ ոք գիտէր — ու այսօր ալ շատ քիչերը գիտեն — իր անունը: Իւր մեծագործու-

թենէն միայն կը ճանչնանք իր անմահ յիշատակը: —

Ո՛վ էր Գամելէր, կամ լաւ եւս Ուղտեան: Աս հարցման պատասխանը առջ շատ դժուարին է:

Այսպէս գիտենք միայն որ Վիննայի բնակչէր, տաճկերէն լեզուի թարգման, ամուրի կեսնք կ'անցընէր, եւ 1838 փետր. 5ին, 74 տարեկան հասակին մէջ վախճանեցաւ, 1էոբոլտշգատ քաղաքաբաժնի 573 թիւ ունեցող յատուկ տանը մէջ:

Աս է բոլոր բոլոր գիտցածնիս, որ պաշտօնապէս գրի անցուցեալ իր մեծնելէն ետեւ:

Ամենէն աւելի Վիննայի Միթիթարեանք կրնային գիտնալ իրեն տանն ու գերդաստանին վրայ, Վան զի Գեորգ Գամելէր լաւ կը ճանչնար գլխադասաններն: Իւր քոյրն, Աննա, 1826ին ըրած կտակին մէջ, այսպէս կ'ըսէ ի մէջ այլոց. «Միթիթարեան հայրերուն, որոնք Բլաջ կը բնակին, կը թողում — ցորչափ ատեն Վիննայի մաքսագծին ներսի գին (innerhalb der Linie) վաքը մ'ունին — տարուէ տարի 80 արծաթ Ֆիօրին, աղաւելով — որ ինծի եւ Գամելէրեան գերդաստանին համար ալըթենն»:

Բայց ափսոս, որ այն ատենի, պատուական հայրերն ըստ բաւականի չըմբռնեցին ու չճանչցան բարերարութեան մեծութիւնն — եւ որչափ կ'իրեւայ՝ եւ ոչ ալ տեղեկութիւն ատուել ուղեցին այս բարեգործութեան վրայօք. վաճառ զի օտար եղան եւ ձեացին, թէ իրմէն եւ թէ իր մշտնջենաւոր բարերարութեանն:

Ասոր հետեւանքն ան եղաւ, որ հինգ տարի ետքը կտակը փոխուեցաւ ու վերջիշեալ կտակէտն այսպէս կըրպարանափոխուեցաւ: «Կտակիս 5 երորդ յագումանը կը փոխեմ, այնպիսի կերպով մ'որ Բլաջելի մէջ բնակող Վիննական Միթիթարեան հարց, այս կտակին մէջ, իրենց՝ ամէն տարի տրուելն 80 Ֆիօրինն տեղ, տրուի՝ միանգամ ընդ միշտ 80 Ֆիօրին առանց մէկ զեղման»:

* Wien, am 30. August 826.

5. Den geistlichen Herrn Mechtariaten am Platzel vermache ich alljährlich, so lange sie ein Kloster innerhalb der Linie Wiens haben werden, Achtzig Gulden in Silbermünze, mit der Bitte, für mich und die Kamelersche Freundschaft zu beten.

(L. S.)

Anna Kameler m. p.

** 2. § 5 des Testaments wird dahin geändert, dass die geistlichen Herren Mechtariaten am Platzel in Wien, statt den Ihnen in diesem Testamente alljährlich vermainten 80 fl. Conv. Münze, nur 80, d. i. Achtzig

Բանն ասանկ ըլլալով՝ հարկ է որ ենթադրութեանց դիմենք:

Եղևսարթութուպոլսոյ պսակելոց մատենին մէջ կը գտնենք թէ, Գրիգոր Ուղտեան մը, ամուսնացաւ Աննայ Հիմֆրիսեան հետ: Աս ամուսնութենէն ծնած տղայ մը, Գեորգ, Վիեննա երթալով, անուրէր փոխած ու Գամբլէրը բռած ըլլալ, Գոնէ այսպէս կը գտնենք զԳեորգ — եթէ վերոյիշեալ ամուսնացելոց զաւակն է — իբրեւ երգուեալ թարգման 1790, յունիս 5ին Վիեննայի գլխաւոր ատենին մէկ արձանագրութեանը մէջ:

Ինչպէս ըսինք, վերն ըսածնիս ենթադրութիւն է միայն. որովհետեւ քիչ մը դժուարին է հաւատալ, որ Գրամսիլուանիոյ Եղևսարթութուպոլիս քաղքին մէջ ծնած ազգային անձ մը, Վիեննայի գլխաւոր դատաւարանարանին մէջ, տաճկերէն լեզուի, օրինաւոր թարգման ըլլայ: — Աւելի հաւանական է, որ Գամբլէր՝ Տաճկաստանէն Վիեննայ անցած, ու հոս թարգման անուանուած ըլլալ: Քամանակ անցնելէն ետեւ Եղևսարթութուպոլսոյ հետ ուղղակի կամ անուղղակի կերպով մը ծանուցութիւն ունեցած ըլլալով՝ 1838 փետր. 3ին թողած կտակին համեմատ, ազգին ունեցած սէրէն մղուած, Եղևսարթութուպոլսոյ հայ հասարակութեան թուղոց, Վիեննայի, Լեոքոլոնշտադ, Քէրտինանտ փողոցին մէջ ունեցած տունը: —

Գամբլէրեան հիմնարկութիւնը շատ յեղափոխութիւններ անցաւ, մինչեւ որ իր հիմնական կանոնադրեալ վիճակին հասաւ: —

Մեծագործ հիմնարկութեան հոգատարութիւնն — որ այն միջոցին 60.000 ֆիորին մը կ'ընէր — 1840ին՝ յանձնուեցաւ Սիմոն Գաբաէպովին: Ասիկայ շատ աշխատեցաւ ստացուածքը յստակելու եւ եկամուտը բանի մը պառկեցնելու: — Ծրագիր մըն ալ յօրինեց, որուն համեմատ, հիմնարկութեան եկամուտը՝ Վիեննայ քաղաքը հայ ուսանողաց օգնութեանը պիտի գործածուէր: Սակայն երբ որ քիչ մը ետքը հիւանդացաւ, — եւ իր պաշտօնէն հրաժարեցաւ — հիմնարկութեան հոգաբարձութեանը նկատմամբ սկսան դժուարութիւններ ելլել: Աս տեսնելով Եղևսարթութուպոլսոյ հասարակութիւնը հոգաբարձութիւնը վրան առաւ:

Վարձու տրուած տան տարեկան եկամուտը՝ մինչեւ 1872ին վերջերն Եղևսարթութուպոլսոյ տնտեսական գանձարանը կը մտնէր: Ասոր մեծագոյն մասը (մինչեւ 1853) քաղաքային հասարակութիւնն իր նպատակներուն կը գործածէր: Բայց ետքէն որոշուեցաւ, որ Ռափայէլեան վարժարանին ուսուցչացը վճարման գործածուի:

Երբ որ քաղաքաբաշխութիւնը տեսաւ մէկ կողմանէ, թէ տան եկամուտը — քաղքին գործակալին անհոգութեամբն եւ կարգաւորեալ հաշիւ չտալով — բայց մանաւանդ՝ իր յատուկ շահերուն գործածելով — դարձեալ՝ Վիեննայէն իրկուած տան վարձքերուն մէկ մասին քաղքին գանձուն մէջ չմտնելով, հիմնարկութիւնը թէ շատ կը ֆլախ եւ թէ իր — սկզբնապէս — դուռած վախճանին չի ծառայեր: — մէկալ կողմանէ մտածելով՝ որ 1873ին Վիեննայի ցուցահանդէսն ամենէն յարմար առիթն է տունը ձեռքէն հանելու, ընդհանուր ժողովք գումարելով՝ հասարակութիւնն որոշեց որ զանիկայ, անդրով ծախէ: Տունը ծախուելով եւ հանուելի ծախքերը դուրս առնելով՝ հասարակութիւնն ընդունեցաւ 82.351 ֆիորին զուտ ստակ. զոր Հէրմանշտատի աւստրիական դրամանոցը դրաւ շահաբեր ընելու համար:

Ասոր վրայ խորհրդածութեան նիւթ եղաւ. Նախ. թէ դրամագլխին շահն ինչ բանի գործածուի: Երկրորդ՝ թէ օրինապէս որուն կը վերաբերի այն գումարն. եւ որուն յանձնուելու է ստըկին կառավարութիւնը կամ հոգաբարձութիւնը:

Նկատմամբ տառաջինին՝ հասարակութիւնը, միաձայն որոշեց որ — որովհետեւ անմուաց յիշատակաց արժանի, Գեորգ Գամբլէր, իր կտակին մէջ Եղևսարթութուպոլսոյ հայ հասարակութիւնը թողուց իր ստացուածոց ժառանգ՝ — դրամագլխին տարեկան շահին, այն քաղքին հայաշուրթն բնակչաց համարկութեան յառաջացմանն ու աղքատ հայ քաղաքացեաց դարձուելու է:

Նկատմամբ երկրորդ կէտին — թէ ըստ օրինի եւ ըստ իրաւանց, որուն կը պատշաճի, որ այս դրամին վրայ հսկողութիւն ընէ — մասնաժողովին կարելիքն երկու խմբի բաժնուեցաւ: — Աւելի լաւազգաց ու ազգասէր մասն՝ իր աշքին առջին ունենալով կտակագրին՝ իւր ազգէն երջանկացնելու փափաքը, մէկալ կողմանէ՝ ինք իրեն թողուած ազգին ապագան սպահովցնելու փափաքելով՝ գամբլէրեան

Gulden Conv. Münze, ein für allemal aus meiner Verlassenschaft ohne allen Abzug erhalten sollen.

(L. S.)

Anna Kameler m. p.

Wien, am 1. Juni 1831.

ստացուածքն, Եղիսաբեթուպոլսոյ Հայ ուղղ. եկեղեցւոյ Հասարակութեան վերատեսչութեանն ուղեց յանձնել — Ասոր հակառակը՝ մէկալ կողմնակցութիւնը՝ քաղքին գանձն եւ իր սեպ-հայտն վճարքը լաւացնելն ուղեղով՝ կը փափայեթ որ դրամագլուխը շատցուի եւ եկամտան, ըստ ժամանակին՝ իր պիտոյիցը գործածուի, չունենալով հոգ հայ ազգին ապագայովը՝ Բաց ասկէ՝ վախճալով, որ եկեղեցական իշխանութիւնը դրամագլխոյն հոգաբարձութեամբը վերին հեղինակութիւն մը պիտի բանեցնէ՝ յայտնապէս պահանջեց, որ գամելէրեան ստակները՝ քաղքին արկղին անցուին։ Բայց այս կողմնակցութիւնը փոքրկութեան մէջ մնաց։

Ասանկով քաղաքային ընդհանուր ժողովն՝ 1873 յունուար 2ին եւ մարտ 18ին՝ որոշեց, որ մինչեւ այն ատեն Հասարակութեան ձեռքն ելած ստացուածքն՝ Եղիսաբեթուպոլսոյ ուղղ. հայածէս եկեղեցական հասարակութեան վերատեսչութեանը յանձնուի. որպէս զի անոր շահերը՝ հիմնադրութեան կոնդակին մէջ գրուած կէտերուն համեմատ, համակրեական եւ մարգասիրական նպատակներու գործածէ։

Իրօք՝ այս որոշման եւ ներքին գործոց պաշտօնէին կարգադրութեան համեմատ՝ սահմանուեցաւ, որ հիմնադրութեան դրամագլուխը, հայ եկեղեցւոյ հասարակութեան յանձնուի — Ասիկայ՝ եպիսկոպոսական իշխանութեան հաստատութիւնն ալ ընդունելէն ետեւ, նոյնմը. 4ին եղած ընդհ. ժողովքը նորէն սահմանեց, որ գամելէրեան ստացուածքը, հայ եկեղեցական վարչութեան, իրեն բարոյական մարմնոյ մը հոգաբարձութեանը տակ՝ ապահով կրնայ նկատուիլ։ Որովհետեւ այս եկեղեցին արդէն շատ ունեցիր ձեռքն ունեցած անշարժ ստացուածքներն ամէն ատեն ըստ իւրիկ եւ արգարութեամբ կառավարեց։ — Որոշուեցաւ միանգամայն, որ այս ստացուածքը հոգալու համար, հայ եկեղեցւոյ մէջն ամենաժողով մը ընտրուի։

Թեպէտ աս որոշման դէմ բողոքողն եղաւ առ ներքին գործոց պաշտօնեան — յառաջ բերելով ի մէջ այլոց, թէ քաղաքային ստացուածքն, եկեղեցւոյ ստացուածքը եղաւ. — Թէ յիշեալ դրամագլուխը՝ հայ եկեղեցական հասարակութեան ձեռքն ապահով չէ, եւ այլն, եւ այլն։ Բայց եւ այնպէս քիչ մը ետքը՝ պաշտօնէին մատուցած գործքն եւս անուուեցաւ։ Ասով 1874 Ա. գ. 27ին, ընդհանուր ժողովն մէջ ձայնից մեծամասնութեամբ տուչութիւնը գործադրուեցաւ։ Եւ ազգային եկեղեցական վերատեսչ-

չութիւնը՝ դրամագլուխն — ըստ մասին, իրական դրամ, ըստ մասին արժէթիցներ, ընդ ամէնը՝ 91.066 ֆիօրին եւ 58 քառանգան — յուրախութիւն հայ քաղաքացեաց, մեր յաջորդաց համարութիւնը յառաջացնելու, աղքատաց եւ որբոց օգնութեան համեմու, եւ զայն մշտնընեւաւոր ժամանակաց համար հաւատարմապէս եւ ըստ իւրիկ կառավարելու համար — ձեռք առաւ։ —

Ինչպէս որ թէ հիմնադրութեան կոնդակէն, թէ կանոնադրութիւններէն պիտի տեսնենք, հիմնադրութեան դրամագլխոյն կառավարութիւնը՝ մասնաժողովոյ մը յանձնուած է. որ վարչութեան ժողով կ'անուանուի ու 12 հոգիէ կը կազմուի։ Զատիկայ կ'ընտրէ հայ եկեղեցական հասարակութիւնը։

Մասնաժողովոյն անգամները՝ բաց անկէ որ միայն ազգային կրնան ըլլալ. անստգլխու վարք պիտի ունենան։ հիմնադրութեան հետ առեւտրոյ յարաբերութեան մէջ պիտի չըլլան, անոր պարտք պիտի չունենան։ Ասոր նախագահ, որ միանգամայն վարիչ է, միշտ աշխարհական պիտի ըլլայ։ Օրինաւոր որոշում ընել կարենալու համար, վարչական ժողովն մէջ, վարիչէն զատ ութ հոգի ըլլալու է։ Ժողովը պատասխանատու է ամէն փնասուն, եւ այլն։ —

Նը ներկայացընեմ ընթերցողաց, կառավարութեանն՝ ինչպէս նաեւ եկեղեցական վերին իշխանութիւնէն ընդունուած ու ամրացուած հիմնադրութեան կոնդակին թարգմանութիւնը։

Հիմնադրութեան թուովը։

«Ա. Ի Տէր հանգուցեալ Գեորգ Գամելը, 1838 փետր. 3ին, Ղիկենայ ըրած կառկն համեմատ, իրեն ընդհանուր ժառանգ ժողովոց Եղիսաբեթուպոլսոյ հայ հասարակութիւնը։ Իր ժառանգութիւնը կը կացուցանէր այն միջոցին Ղիկենայի Լեորդաշոյա քաղաքաբաժնին, Ֆերատինանա փողոցին մէջ 13/573 տունը։ Աս տունը նախուերով՝ անոր գինը 82.351 ֆիօրինն — եւ այս գումարին շահճ. — Եղիսաբեթուպոլսոյ հայածէս եկեղեցական հասարակութեան ձեռքը կը յանձնուի։

Բ. Եղիսաբեթուպոլսոյ հայածէս եկեղեցական հասարակութիւնը՝ վերոյիշեալ ստացուածքին հոգաբարձութեանը համար, 12 անձինքներէ կազմուած վարչական ժողովք մը կ'ընտրէ։ Ասոնց մէջն, ի մասնաւորի մէկն, որ միշտ աշխարհական ըլլալու է պիտի ըլլայ վարչական ժողովոյն գահերէցը։ — Ինք իրմէն կը

Հասկըցուի, որ վարչական ժողովոյն մէջ, մահ կամ հրաժարում եղած ատեն՝ միշտ հայածես եկեղեցական հասարակութիւնը, պիտի ըլլայ պակաս անգամները ամբողջացնողը:

Գ. Ընտրուած վարչական ժողովքը կ'որոշէ հոգաբարձութեան վերաբերեալ կանոնները, հոգաբարձու անձինքներու վարձը, ինչպէս նաեւ դրամագլխոյն ձևը տեղ դրուիլը՝ շահաբերութեանն՝ ապահովութեանը վերաբերեալ որոշմունքներն, եւ այլն: Իր ըրած գործերը՝ հայ եկեղեցական հասարակութեան անընդէ կը դնէ: Իսկ ասիկայ՝ ընդունուած կանոնադրութիւնները՝ հունգարական պաշտօնէին կը ներկայացընէ. որպէս զի վերին իշխանութիւնը զանոնք ամրացընէ:

Դ. Վարչութեան ժողովքը՝ գրամալխոյն եկամուտները, միայն այս հիմնարկութեան թղթին մէջ պարունակուած սկզբանց համեմատ կրնայ իրենց վախճաններուն գործածել:

Ե. Վարչական ժողովոյն որեւէ տեսակ կարգադրութիւններն ու որոշմունքները՝ վաւեր ըլլալու համար, հարկ է որ նախագահին՝ այսինքն վարիչին հետ՝ ինը հոգի ներկայ ըլլան այն ժողովին մէջ:

Ձ. Վարչական ժողովն՝ ամէն տարւոյն վերջը — 15 օրուս միջոցի մէջ — պարտական է իւր հաշիւներն ըստ օրինի եղած գրքերովն ու որոշմունքներովն մէկտեղ, հայածես եկեղեցական հասարակութեան ներկայացընել. որպէս զի ասիկայ զանոնք քննէ, եւ անոնց նկատմամբ վերջնական կերպով որոշում ընէ:

Է. Որովհետեւ կրնան անանկ գէպքեր պատահիլ, որ հինգերորդ կէտին տակ, օրինաւոր որոշում ըլլալու համար յիշուած ինը հոգին՝ հիւանդութեան, բացակայութեան կամ անձնական շահու համար ժողովքին ներկայ չի կրնար ըլլալ, ուստի, այսպիսի գէպքերու համար կ'որոշուի որ երկրորդ (Բ) կէտին համեմատ, ընտրուելի 12 անգամէն զաւ՝ 6 յաւելեալ կամ օգնական անգամ ալ ընտրուի: Ասոնց մէջէն, պակասաւոր թիւն ամէն մէկ նիստի համար նախագահը կ'որոշէ. այնպիսի կերպով մը, որ իրենց քուէն տալու համար, ամէն անգամ, կարգաւ ժողովքի կանչուին:

Ը. Վարչական ժողովքն՝ ամէն պատահած վնասներուն համար պատասխանատու է:

Թ. Դրամագլխոյն մաքուր եկամտին, երեք չորրորդական մասը պիտի գործածուի՝

ա. Եղիսարեթուպոլսոյ հայ հօրմէ սերած երկսեւ (մահչ ու աղբիկ) զաւակացը՝ գիտու-

թեան ամէն ճիւղերուն, գեղեցիկ արուեստից, վաճառականութեան եւ արուեստից կրթութեանը համար. — որոշելով՝ որ հաւասար փութեռանկութիւն եւ բարի վարք ունեցողներուն մէջէն, աւելի աղքատներն — ու ասոնց մէջէն ալ՝ որբերն ունեան առաջին տեղին:

Բ. Եղիսարեթուպոլսոյ հայ քաղաքացեաց — ասոնց հայագրի որբեւորներուն եւ որբերուն պատշաճ օգնութիւնն ընելու համար:

Գ. Լաւ բարոյականութիւն ունեցող աղքատ եղիսարեթուպոլսոյցի հայ աղբիկներն ամուսնացընելու համար:

Դ. Աւելցուած մաքուր եկամտին մէկ չորրորդական մասով՝ պիտի հոգալուին, ըստ կանոնի որոշուած հոգաբարձութեան ծախքերը: Ասկէ աւելցած գումարը՝ երկու մաս պիտի ըլլուի: Ասոր մէկ մասը՝ տարուէ տարի ու միշտ իրբեւ պահեստ մնալու է. որպէս զի գրամագլխին աւելնայ: Իսկ մէկալ մասը՝ վերատեսչական ժողովոյն կարգադրութեանը տակ պիտի ձգուի, որպէս զի՝ ա. բ. եւ գ. կէտերուն տակ յիշուած վախճաններուն դարձընէ. եւ ասոնց մէջէն՝ ի մասնաւորի անոնց՝ զորոնք ըստ ժամանակին եւ ըստ յարաբերութեանց, ամենէն աւելի հարկաւոր, օգտակար, պատշաճ եւ գործականապէս իբրեւ ամենէն փրկուէտ տեսնէ:

Ժ. Դրամագլխոյն զպէջ ըլլալ: Մանաւանդ որ, եթէ իններորդ կէտին տակ յիշուած վախճաններուն դարձուելն տեսէ, մաքուր եկամտէն բան մ'աւելնայ, կամ հիմնարկութեան կոնգակին համեմատ, տարի մը օգնութիւն ընելու պէտք չըլլայ, այն ատեն յաւելուած եկամուտը՝ միշտ գրամագլխոյն վրայ պիտի զտրուի, որպէս զի ասիկայ շատնայ:

ԺԱ. Անհատական իշխանապետին, օրինաւոր վերահսկողութեան իրաւունքն, այս հիմնարկութեան նկատմամբ անբնականաբար պիտի մնայ: Ուստի ամէն տարւոյն վերջը, հաշիւներու բոլոր վաւերականութիւն մը՝ եւ կամ — երբ որ բաղձացուի — նոյն իսկ հաշիւները՝ հունգարական պաշտօնաւարանին պիտի ներկայացուին:

Եղիսարեթուպոլսոյ, թագաւորական ազատ քաղքին հասարակութեան 1873 տարւոյն, Սեպտեմբեր 2ին գումարուած ընդհանուր ժողովն:

Յովնանէն Արարատեան
քաղաքագլխ. յ. ձ.

Լուսինայի Լիւրդի
առաջին քաղաքագլխ.:

Հիմնադրութեան պատճէնը՝ թէ հայ եկեղեցին, թէ եկեղեցական ու թէ քաղաքային իշխանութիւնն ընդունած՝ ամրացուցած ու վաւերացուցած է, յանդիմանեալ չեմք հարկաւորութեան:

Նշանաբանութեամբ իրենցական հայ հասարակութիւնն առաջիկայ հիմնադրութեան կոնգրէսը կ'ընդունի:

Եղեալն 1873 Սեպտ. 3 թ. հայածէս եկեղեցական ժողովն:

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ.

կարգէրէց եւ հայ ժողովը պահեաւ. 8. 4.

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ. առաջին եկեղեցական:

Հիմնադրութեան յ. յ. քաղաքացիական:

Հիմնադրութեան յ. յ. քաղաքացիական:

Հիմնադրութեան յ. յ. քաղաքացիական:

Հիմնադրութեան յ. յ. քաղաքացիական:

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ. քաղաքացիական հասարակութեան բարեգործական հիմնադրութիւնը՝ եպիսկոպոսական իրաւասութեամբ կ'ընդունիմ ու կ'ամրացնեմ:

Գաւառացի 1873 Յուլիէնի 21. 8. 4. Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ.:

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ. քաղաքացիական հասարակութեան թուղթը, տարւոյս 38.597 թուով հրատարակած կարգադրութեան մէջ յայտնի էր բնական դատարանութեան կողմէն:

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ. 18. 8. 4. Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ.:

Ստեփան Ստեփանիւնի յ. յ. քաղաքացիական հասարակութեան թուղթը, տարւոյս 38.597 թուով հրատարակած կարգադրութեան մէջ յայտնի էր բնական դատարանութեան կողմէն:

գլխէն փոխ պիտի տրուի ամենէն յառաջ՝ Եղեալն 1873 Սեպտ. 3 թ. հայածէս եկեղեցական ժողովն:

Եղեալն 1873 Սեպտ. 3 թ. հայածէս եկեղեցական ժողովն:

Թեան ժողովոյն անդամներն են 1. Աստուածատուր Վոյճեան քաղաքային բժիշկ, Հաջարապետի Հանգստեան (նախագահ եւ վարիչ) 2. Էմմանուէլ Մնդովճիեան՝ դատաստանական բժիշկ (քարտուղար) 3. Ղուկաս Աւետիքեան՝ անագերէց եւ ժողովրդապետ 4. Փրանկիսկոս Ջօքարեան՝ խնայողութեան գրամասեղանոյն արհրապետը 5. Գրիգոր Թեօթեօգեան, քաղաքային տեսնա 6. Վիկտոր Խիգուցեան, եկեղեցական, խնայողութեան գրամասեղանոյն վարիչը 7. Գրիգոր Վովրիգեան, եկեղեցական 8. Յովհաննէս Մարգովիչեան, փաստաբան, Նդիսաբնութուպոսոյ արուեստգիտական գրամասեղանոյն առաջին վերատեսուչը 9. Հոգրդ Սէնգովիչեան, կարուածատէր (արկղակալ) 10. Լուդովիկոս Սէնգովիչեան, գրամատէր 11. Անտոն Վիգուցեան, երկրատէր 12. Խաչիկ Ֆորգեան, գրամատէր:

Գուցէ աւելորդ չլլար, ընթերցողաց առջեւ դնել Գամելլերեան կանոնադրութիւններուն հայերէն թարգմանութիւնը:

(Ընդունուիւն)

ՅՈՎՀ. ԱՍՏՈՒ

Լ Ե Զ Ո Ւ Ր Ա Ն Ա Վ Ա Ն

ՈՐՈՐԿԻՐԻ ԳՈՒԵԾՈՐԲՈՐԲՈՐԸ

Ս Ա Ն Ե Ր Վ Ր ՈՐ Դ

Ձայնական Ուսումնասիրութիւն:

(Ընդունուիւն)

§ III. Բաղախայնները:

91. Վերը՝ արտասանութեան §ին մէջ բացատրուեցաւ (թիւք 20—41) բարբառի բաղաձայններու դասաւորութիւնն եւ հնչումը. այժմ տեսնենք թէ անոնք ի՞նչ փոփոխութիւններու կ'ենթարկուին:

Սիւրնք արտասանութեան գործիքին ամենախորեքէն եկող ձայներէն՝ կոկորդայիններէն, եւ յետոյ յաջորդաբար, միշտ զէպի դուրս գալով՝ շարունակիւք քմայիններով, լեզուատամիականներով, առամիականներով եւ վերջացընենք շրթնականներով:

1. Կոկորդայինք:

92. Ինչպէս յիշեցինք (թիւ 21) կոկորդային բաղաձայններն են՝

բ, չ, ւ, ի, հ, շ,

կարգաւ տեսնենք ուրեմն ասոնց փոփոխութիւնները:

ա) գ ըսողամայնը:

93. Կոկորդային նուրբ բաղաձայն էր թէ՛ էի թէ՛ երբ միջին կոկորդային-պայթուցիկ՝ չի եւ թէ թաւ + դեր կը կատարէ. այսպէս՝

բ = չ. մանկաղ, մանգաղ, գանկուկ, կանկրուկ, հանից, հանգոյց, լոյնալ, լոգնալ, լոգանալ, գանկատ, գանգատ, եւն.

Գիտելու է թէ բոլոր այս օրինակներուն մէջ է կը յաջորդէ ընգական չին, ուստի ասոնց բացատրութեան՝

Այն ախտ որ զ իւրորդային նուրբ բաղաձայն ինչ-պէս է յաջորդէ, ինչ-պէս է իւրորդային վիճակի հոյն-նոյն է ինչ:

բ = +. ձառ, ձագ, արտասանել ձառ, աներձառ, աներձագ. ձիտ, ձիգ, ձիտ, ձիգ կամ ձիկ. սուսել, զուգել. կոթմ, կոթմ, կոթմ, կոթմ, կոթմ, կ'օգտէ, բաւական է եւն. ուրեմն.

Այն ախտ որ զ ինչ-պէս է յաջորդէ + ինչ-պէս է ինչ-պէս է ինչ-պէս է ինչ-պէս է:

բ = գ. ուրիշ ամէն պարագայի մէջ գ կ'արտասանուի կամ կը մնայ գ օր. գերգերու, Խիգորդու, զըգալու, գիգու, գիգի, Խիգու. եւն. 94. Թուրքերէնէ փոխառեալ բառերու մէջ գ կամ իի եւ կամ ղի կը փոխուի.

Ի. զայնախտ թք. գայմագամ, գաւառապետ. տայաի թք. տայագ, ծեծ, ընգալ թք. իգալով, բաղդ. ախմաի թք. ագմագ, տխմար. եւն.

շ. զափուրմ թք. գափուրմ, կաթնայի մէջ տապական միս. զայնախտ թք. գայմագամ. զուրի թք. գուրու, տուփ. զուր, թք. գալպ, կեղծ. զանրմիշ ենել թք. գանարմագ, համոզել. զնտար թք. գուստուր, կօրիկ. զապուլ թք. գապուլ, ընդունելի, յանձնառու. եւն. Նկատենք անկայն օր այս ձեւերը յատուկ են կոշտ թուրքերէնի (Ղուկ Նիւրտ) այսինքն Բուսիւրդիէնի ձայնաբանութեան:

բ) կ ըսողամայնը:

95. Կոկորդային միջին պայթուցիկ է տառը կը փոխուի թէ գ նուրբն եւ թէ + թաւին.

է = գ. հետեւեալ բառերուն մէջ՝

գանգառ կանկառ. գանկուկ կանգուկ:

է = +. հետագայ օրինակներուն մէջ՝

ասնիտի, խստուտ, կըծիտ, կըծիտ, կըծիտ, մալտ, Կոկ, հաւտ (կայ նաեւ հաւկոր).

է = ի. կարատ, կալաճել, կանտում, եւն բառի սկիզբը.